

УДК: 342.5+342.7

[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-12\(22\)-32-47](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-12(22)-32-47)

Баймуратов Михайло Олександрович доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, академік Української академії наук, професор кафедри політичних наук та права, Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського, м. Одеса, <https://orcid.org/0000-0002-4131-1070>

Кофман Борис Якович доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, доцент кафедри політичних наук та права, Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського, м. Одеса, <https://orcid.org/0000-0001-8121-5190>

Бобровник Денис Олександрович кандидат економічних наук, докторант, Національний авіаційний університет, м. Київ, <https://orcid.org/0000-0002-1142-6926>

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ МУНІЦИПАЛІЗМУ В УКРАЇНІ: ДО УСВІДОМЛЕННЯ ТА РОЗУМІННЯ ІДЕНТИФІКАЦІЙНО- ВИЗНАЧАЛЬНИХ ОЗНАК, ПРІОРИТЕТІВ ТА ДИСКУРСІВ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню існування і функціонування феноменології муніципалізму в Україні в контекстуалізації розуміння його ідентифікаційних ознак та пріоритетів. Доводиться, що держава Україна своїми конкретними діями, передбаченими організаційною та організаційно-правовою діяльністю уповноважених органів публічної влади в сфері нормопроектування (законопроектування), нормотворчості (законотворчості), нормозастосування, – на конституційному, законодавчому і підзаконному, а також міжнародному рівнях сприяє формуванню, легалізації та реалізації феноменології муніципалізму, створюючи фактично нормативно-правовий простір локальної демократії. Крім того, держава Україна сформувала і володіє належною конституційно-правовою, законодавчою та підзаконною базою щодо регламентації та регулювання муніципально-правових відносин в різних сферах суспільного життя (більш ніж 10 тис. нормативно-правових актів) – отже, фактично створено нову галузь національного права держави – муніципальне право. Ба більше, держава Україна в сфері міжнародного публічного та міжнародного приватного права має низку міжнародно-правових зобов'язань в межах підписаних нею міжнародних багатосторонніх договорів, що регламентують та регулюють різні аспекти становлення, функціонування і розвитку інституту локальної демократії на теренах національної держави та складають міжнародно-правову базу муніципалізму – йдеться

про створення міжнародного блоку муніципалізму в межах національного муніципального права.

Вказується, що держава Україна, її уповноважені органи публічної влади продовжують свою активну участь у нормотворчій діяльності щодо запозичення новітніх демократичних механізмів участі жителів-членів територіальної громади у процесі прийняття рішень на локальному рівні, застосовуючи концепти, засади, принципи, форми партисипаторної (демократія участі), деліберативної (дорадча демократія), агональної (демократія вирішення протиріч), агрегативної (демократія досягнення компромісу) демократії – з метою посилення демократично-безпосередньої складової національного муніципалізму.

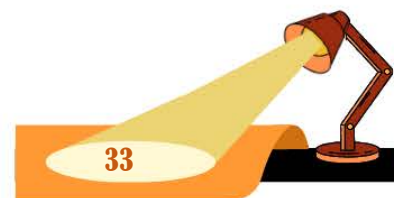
Аргументовано, що перед державою Україна та її уповноваженими органами публічної влади стоїть об'єктивна необхідність вирішення низки актуальних і проблемних питань, що напряду пов'язані не тільки з утвердженням муніципалізму в Україні як соціальної феноменології, а також конституційної і нормативної автономно-засадничої системи, іманентного елементу демократичної правової державності, – але й ідеолого-методологічного фундаменту локальної демократії, засобу екзистенційного існування локальних територіальних людських спільнот, єдиної природної ефективної і оптимальної форми збереження людської цивілізації – серед них: вибір національної моделі місцевого самоврядування; вирішення питань формування належної і достатньої суб'єктності територіальної громади через реальне підвищення її нормативно-правового статусу; формування масиву власних компетенційних повноважень органів місцевого самоврядування за рахунок децентралізації повноважень органів державної публічної влади; формування спроможних територіальних громад; заходи щодо підвищення і вдосконалення матеріально-фінансової бази місцевого самоврядування та його територіальних громад тощо.

Ключові слова: міське самоврядування, територіальна громада, муніципалізм, права людини, публічна влада.

Baimuratov Mykhailo Oleksandrovich Doctor of Law Habilitat, Professor, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Academician of the Ukrainian Academy of Sciences, Professor of the Department of Political Sciences and Law, South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushinskogo, Odesa, <https://orcid.org/0000-0002-4131-1070>

Kofman Boris Yakovych Doctor of Law Habilitat, Senior Researcher, Honored Lawyer of Ukraine, Associate Professor of the Department of Political Sciences and Law, South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushinskogo, Odesa, <https://orcid.org/0000-0001-8121-5190>

Bobrovnyk Denys Oleksandrovych Candidate of Economic Sciences, Doctoral Student National Aviation University, Kyiv, <https://orcid.org/0000-0002-1142-6926>

PHENOMENOLOGY OF MUNICIPALISM IN UKRAINE: TOWARDS AWARENESS AND UNDERSTANDING OF IDENTIFICATION AND DEFINITION SIGNS, PRIORITIES AND DISCOURSES

Abstract. The article is devoted to the study of the existence and functioning of the phenomenology of municipalism in Ukraine in the context of understanding its identifying features and priorities. It is proven that the state of Ukraine, through its concrete actions, provided for by the organizational and organizational-legal activities of authorized public authorities in the field of rule-making (law-making), rule-making (law-making), rule-application, at the constitutional, legislative and by-law, as well as international levels, contributes to the formation, legalization and implementation of the phenomenology of municipalism, actually creating a regulatory and legal space of local democracy. In addition, the state of Ukraine has formed and possesses an appropriate constitutional, legislative and by-law basis for the regulation and regulation of municipal-legal relations in various spheres of public life (more than 10,000 normative-legal acts) - therefore, in fact, a new branch of national law has been created state - municipal law. Moreover, the state of Ukraine in the field of international public and international private law has a number of international legal obligations within the framework of the international multilateral treaties signed by it, which regulate and regulate various aspects of the formation, functioning and development of the institution of local democracy on the territory of the national state and constitute international - the legal basis of municipalism - it is about the creation of an international bloc of municipalism within the limits of national municipal law.

It is indicated that the state of Ukraine and its authorized public authorities continue their active participation in normative activities regarding the adoption of the latest democratic mechanisms for the participation of residents-members of the territorial community in the decision-making process at the local level, applying the concepts, foundations, principles, and forms of participatory (participatory democracy), deliberative (deliberative democracy), agonal (democracy of resolving contradictions), and aggregative (democracy of achieving compromise) democracy - in order to strengthen the democratic-direct component of national municipalism.

It is argued that the state of Ukraine and its authorized bodies of public power face an objective need to resolve a number of urgent and problematic issues that are directly related not only to the establishment of municipalism in Ukraine as a social phenomenology, as well as a constitutional and normative autonomous and fundamental system, an immanent element of democratic legal statehood, but also the ideological and methodological foundation of local democracy, a means of existential existence of local territorial human communities, the only natural, effective and optimal form of preserving human civilization – among them: choosing a national model of local self-government; resolving issues of forming proper and sufficient subjectivity of a territorial community through a real increase in its regulatory and legal

status; forming an array of own competence powers of local self-government bodies through the decentralization of the powers of state public power bodies; forming capable territorial communities; measures to increase and improve the material and financial base of local government and its territorial communities, etc.

Keywords: local self-government, territorial community, municipalism, human rights, public authority.

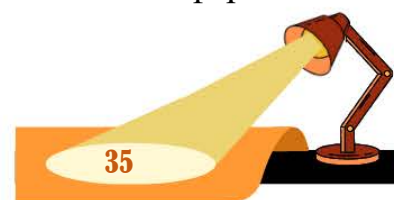
Постановка проблеми. Одним з найсуттєвіших досягнень феноменології демократичної правової державності, що виступає доктринально-теоретичним та соціально-нормативним фундаментом сучасної реновації суспільства і держави у пострадянських країнах, виступає формування і розвиток складного і суперечливого феномену муніципалізму, що базується на локальній демократії у вигляді інституту місцевого самоврядування (далі – МСВ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто відмітити, що профільна феноменологія муніципалізму у вітчизняній правовій науці залишається terra incognita, причому не останню роль у виникненні такого стану справ відіграє амбівалентна та насторожена позиція держави до МСВ, що бачить в ньому конкурента в процесі управління територіями, його матеріальному і фінансовому супроводженні та забезпеченні, – не дивлячись на те, що воно набуло не тільки конституційно-правового статусу в державі (див. ст. ст. 5, 7, 92, Розділ XI Конституції України) [1], а й складає суттєвий блок її міжнародно-правових зобов'язань на рівні міжнародного договірної права [2].

Ба більше, не дивлячись на досить активні процеси щодо дослідження місцевого самоврядування та системи його суб'єктів та органів, дослідження саме феноменології сучасного муніципалізму в його аксіологічному, праксеологічному, ідеологічному і нормативному розумінні та проявах, практично відсутні. Основні дослідження в цій сфері вітчизняних фахівців присвячено питанням вивчення і сприйняття зарубіжного досвіду реформування МСВ, визначення його особливостей, пошуку національної моделі локальної демократії, вирішенню проблем розподілу повноважень між інституціями державного, регіонального, місцевого рівнів у процесі децентралізації – саме вони знайшли своє висвітлення у працях таких вчених, як М. О. Баймуратов, М. М. Баймуратов, О. Батанов, І. Бутко, І. Грицяк, О. Ігнатенко, В. Князев, В. Куйбіда, О. Лазор, О. Лебединська, В. Мамонова, Н. Нижник, М. Орзих, М. Пухтинський, С. Телешун, А. Чемерис, Ю. Шаров, Ю. Шемшученко, О. Яцунська та інші.

Серед сучасних зарубіжних авторів, які аналізують проблеми місцевого самоврядування, можна назвати роботи А. Арата, Е. Аршамбо, А. Боднара, Дж. Буменділа, Е. Геллнера, Р. Дарендорфа, В. Детлінг, Д. Кола, Р. Патнема, А. Селигмана, Ю. Хабермаса, О. Шматова, Ф. Шміттєра, Т. Янсон та ін.

У конкретній площині суттєвий інтерес у дослідженні профільної проблематики викликає стаття вітчизняного дослідника О. В. Батанова «Аксіосфера

сучасного муніципалізму: політичні та правові аспекти» [3], в якій він вперше обґрунтовує можливість наявності та об'єктивізацію цінностей муніципалізму, а також пропонує і досліджує їх класифікацію. Науковий інтерес викликає стаття норвезьких дослідників Катрін Сомаа та Арілда Ватнбе «Інституціоналізація ролі громадянина для представлення соціальних цінностей на муніципальному рівні» (Katrine Somaas and Arild Vatnb. Institutionalising a citizen's role to represent social values at municipal level) [4], що фактично сприяє акцентуації профільної проблематики та активізації наукового пошуку навколо неї, враховуючи саме муніципальний рівень, тобто той рівень де існує та функціонує територіальна людська спільнота – територіальна громада (далі – ТГ).

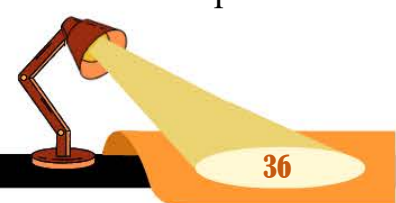
Дослідженню актуальних проблем становлення муніципалізму в сучасному світі та в Україні присвячений комплекс наукових статей вітчизняної дослідниці І. Г. Посторонки [5]. Її наукові статті торкаються проблематики визначення ідентифікаційних рис та соціальних сфер де формується, народжується та проявляється феноменологія муніципалізму, досліджують актуальні питання муніципалізації суспільного і державного життя, аналізують роль муніципальної реформи в Україні як важливого етапу посилення тенденцій муніципалізації публічної влади тощо.

Необхідно також наголосити на тому, що наукові розвідки сучасних вітчизняних вчених-муніципалістів М. О. Баймуратова, М. М. Баймуратова, О. В. Батанова, Д. О. Бобровника, Ю. В. Камардіної, Б. Я. Кофмана, В. С. Могілевського, Р. М. Хвана, Н. В. Шаповал, що присвячено деяким аспектам профільної проблематики, на наше глибоке переконання, лише передують процесам глибокого та ґрунтовного її усвідомлення, розуміння і доктринального освоєння, тому феноменологія муніципалізму як такого, його цінностей, залишаються актуальними і привабливими, причому, як з позицій дослідження стратегічних телеологічних домінант сучасної демократичної правової державності, новітніх доктринальних позицій в становленні і розвитку цього глибоко демократичного феномену на теренах пострадянської держави, так і з позицій її адекватного і належного нормативно-правового супроводження, ефективного і оптимального забезпечення і актуальних проблем втілення в державну і муніципальну реальність.

Мета статті – дослідження феноменології муніципалізму в Україні в контекстуалізації усвідомлення та розуміння його ідентифікаційно-визначальних ознак, пріоритетів та дискурсів.

Виклад основного матеріалу. Системний підхід до з'ясування та розуміння стратегічного характеру МСВ дає можливість стверджувати, що його детермінаційно-визначальна роль пояснюється тим, що воно:

- по-перше, спирається та реалізується в межах локальної територіальної людської спільноти – територіальної громади (далі – ТГ), що виступає його первинним суб'єктом, колективною структурою, що продукує специфічні інтереси екзистенційного характеру (*суб'єктно-стратегічний фактор* – авт.);

- по-друге, створює соціально-нормативний простір в якому будь-яка людина, що є жителем відповідної території держави і одночасно членом відповідної ТГ, здійснює свій життєвий цикл, – тобто, проживає від моменту свого народження і зазвичай до своєї смерті (*екзистенційно-стратегічний фактор* – авт.);

- по-третє, воно здійснюється зазвичай в умовах філософського стану повсякденності, в межах якого людина, її групи та асоціації здійснюють системно-комплексну сукупність поведінкових настанов та практичних дій, що скеровані на реалізацію їх екзистенційних інтересів (*повсякденно-стратегічний фактор* – авт.);

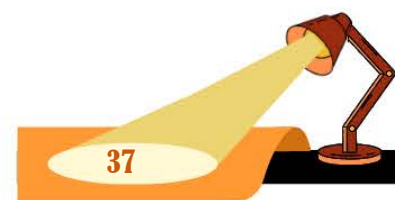
- по-четверте, саме в межах МСВ, в процесі реалізації наведеної системно-комплексної сукупності поведінкових настанов та практичних дій, людина, її групи та асоціації формують систему комунікативних взаємовідносин, в межах якої й існують і функціонують людські спільноти і яка виступає соціальною основою існування самої людини (*комунікативно-стратегічний фактор* – авт.);

- по-п'яте, саме в межах МСВ, в процесі реалізації наведеної системно-комплексної сукупності поведінкових настанов та практичних дій, людина, її групи та асоціації реалізують свої права, свободи і обов'язки, що утворюють їх конституційно-правовий статус, встановлений конституцією держави та деталізований і конкретизований її законодавством (*біхевіористично-стратегічний фактор* – авт.);

- по-шосте, саме в межах МСВ, в процесі своєї життєдіяльності кожна людина-житель, і одночасно член ТГ, обирає або займає відповідні рольові позиції, через які вона може реалізовувати свої життєві настанови, потреби, намагання, інтереси (відповідні ролі в мікрогромаді /родині – член родини, діти, батьки тощо/; ролі в мезогромаді /член трудового колективу, студент в навчальній групі вишу тощо/; ролі в макрोगромаді /територіальна громада – діти, юнацтво, пенсіонери, службовці тощо/) (*рольово-стратегічний фактор* – авт.);

- по-сьоме, виступає єдиним природним соціально-нормативним простором, в межах якого людина, її групи та асоціації можуть створювати інституційні структури громадянського суспільства, що відображають, репрезентують, охороняють та захищають їх відповідні екзистенційні інтереси в різних сферах їх існування і функціонування (*інтеріоризаційно-стратегічний фактор* – авт.);

- по-восьме, виступає єдиним природним соціально-нормативним простором, в межах якого людина, її групи та асоціації за допомогою органів публічної влади різного рівнів (державного або самоврядного) формують, реалізують та вдосконалюють демократичні механізми врахування суспільної думки (формування органів публічної влади та інституту посадових осіб держави і громади; реалізація механізмів локального або загальнодержавного референдумів; реалізація механізмів безпосередньої демократії всередині громади тощо) на

основі чинного локального або загальнодержавного законодавства (*демократично-стратегічний фактор* – авт.);

- по-дев'яте, виступає єдиним природним соціально-нормативним простором, в межах якого фертильна частина населення – жителів-членів ТГ реалізують свою репродуктивну функцію, що скерована на продовження існування самої громади на локальному рівні та всієї людської цивілізації на глобальному рівні (*репродуктивно-стратегічний фактор* – авт.);

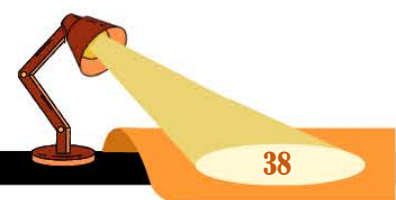
- по-десяте, виступає єдиним природним соціально-нормативним простором, в межах якого продукується, виникає, формується, існує, розвивається, інституціоналізується і вдосконалюється муніципальна свідомість (правосвідомість) у її різнорівневих проявах (індивідуальна, групова, колективна) (*свідомо-стратегічний фактор* – авт.);

- по-одинадцяте, виступає єдиним природним соціально-нормативним простором, в межах якого продукується, виникає, формується, існує, розвивається, інституціоналізується і вдосконалюється муніципальна психологія, як системна сукупність відповідних поведінкових настанов, що реалізуються людиною, її групами і асоціаціями у відповідних формах життєдіяльності, детермінованих муніципальною свідомістю та муніципальними цінностями (*психолого-стратегічний фактор* – авт.);

- по-дванадцяте, виступає єдиним природним соціально-нормативним простором, в межах якого продукується, виникає, формується, існує, розвивається, інституціоналізується і вдосконалюється муніципальна культура людини, її груп та асоціацій, що проявляється у формуванні сукупності матеріальних і духовних цінностей муніципалізму, створених людством протягом його історичного існування і функціонування в межах локальних територіальних людських спільнот, що характеризуються наявністю загальних і ефективних поведінково-діяльнісних настанов в різних сферах локального життя, що ідентифікують муніципальну реальність (*культурно-стратегічний фактор* – авт.);

- по-тринадцяте, наведені муніципальні цінності, муніципальна культура фактично розповсюджується та впливає на формування і функціонування як більш нижчого – сільський, селищний, та більш вищого рівня самоврядування – асоційований (районний, регіональний) через їх запозичення і використання, що фактично і функціонально детермінують існування, функціонування і розвиток сучасної людської цивілізації на всіх рівнях локального публічного управління та володіє прогностичними властивостями на перспективу такого існування і розвитку (*інтеграційно-стратегічний фактор* – авт.);

- по-чотирнадцяте, наведені муніципальні цінності, муніципальна культура визнаються і легалізуються державою через національне законодавство, а також шляхом підписання міжнародних багатосторонніх договорів та взяття відповідних міжнародно-правових зобов'язань щодо визнання та функціонування інституту локальної демократії на теренах конкретної держави (*універсально-стратегічний фактор* – авт.).

Резюмуючи викладене вище, можна констатувати, що саме МСВ виступає органічним симбіозом муніципальної свідомості (правосвідомості), муніципальної психології, – практичне втілення яких у життя людської спільноти, зазвичай міської локальної територіальної людської спільноти, в історичній ретроспективі веде до формування власне феноменології муніципалізму як сукупності муніципальних прав, свобод і обов’язків людини, її груп та асоціацій, а також їх муніципальних цінностей і муніципальної культури.

В контексті дослідження, що проводиться, основоположного значення набуває саме муніципальні цінності, або цінності муніципалізму, що й детермінують:

- по-перше, постійне існування і присутність муніципалізму не тільки у повсякденному житті людської спільноти, а й у повсякденній діяльності органів публічної влади держави (*контекстуальний аспект муніципалізму* – авт.);

- по-друге, їх практичне використання в конкретних життєвих ситуаціях (*праксеологічний аспект муніципалізму* – авт.);

- по-третє, соціально-управлінську ефективність та екзистенційно-функціональну оптимальність такого використання (*соціально-ефективний аспект муніципалізму* – авт.);

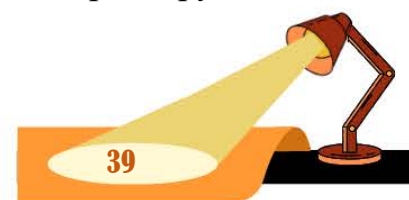
- по-четверте, таке використання відбувається на основі застосування правил поведінки стереотипного характеру, що відображають такі цінності та склалися в процесі історичного розвитку людської спільноти в умовах МСВ (*поведінково-обумовлений або стереотипний аспект муніципалізму* – авт.);

- по-п’яте, такі правила поведінки мають стійку тенденцію до вдосконалення, в залежності від появи, застосування, розвитку нових умов локального життя та вдосконалення муніципальної реальності (*екзистенційно-детермінаційний аспект муніципалізму* – авт.);

- по-шосте, такі процеси повсякденного використання і перспективного вдосконалення профільних цінностей, яскраво підкреслюють особливу соціальну, організаційну, поведінково-діяльнісну, нормативну, ідеологічну, психологічну значимість муніципалізму як основоположної цінності людської спільноти, а звідси – й всієї людської цивілізації, а також важливого і іманентного елемента (своєрідної «запускаючої» інституції) феноменології демократичної правової державності (*поліаксіологічний аспект муніципалізму* – авт.).

Досліджуючи феноменологію муніципалізму, вітчизняна дослідниця І. Г. Посторонка зазначає, що, по-перше, саму аксіосферу муніципалізму треба усвідомлювати, розуміти та тлумачити досить широко [6, с. 107], бо вона, по-друге, знаходить своє визначення як у комплексному, так і у системному ключі [7, с. 105–115]. Визначаючи доктринальні підходи наведеної авторки, ми спробуємо надати наше авторське тлумачення запропонованих ознак муніципалізму, а саме:

а) як соціально-правовий феномен (*феноменологічна позиція* – авт.). Отже, на нашу думку, йдеться про створення відповідного нормативного простору на

основі локального соціуму (локальної територіальної людської спільноти /територіальної громади (ТГ)/), де формуються, проявляються, діють, реалізуються муніципально-правові відносини у їх системно-комплексному розумінні, що виникають на основі екзистенційних інтересів людини, її груп та асоціацій – тобто, у широкому розумінні про повсякденне життя людини, що базується та реалізується на основі ціннісних настанов муніципалізму;

б) як концептуальна характеристика стану розвитку МСВ у відповідну епоху, у відповідній державі, або у зарубіжних державах в цілому (*визначально-ідентифікаційна позиція* – авт.). Тут йдеться, насамперед, про запровадження сучасного інституту локальної демократії в кожній конкретній державі як ознаки глибоких перемін у демократизації її політичного режиму, застосуванні демократичних механізмів формування і реалізації публічної влади, – при цьому має місце й компаративний підхід до МСВ у його порівнянні у державах, що його запровадили, – відповідно до історичних, політичних, ідеологічних, організаційних, структурних, нормативних, а також інших або будь-яких ознак, концептів, концепцій, методологічних та інших підходів і характерологічних ознак;

в) як ідеологія і практика МСВ у відповідній ТГ (*ідеологічно-праксеологічна позиція* – авт.). Йдеться, насамперед, про основоположні настанови ідеологічно-функціонального та праксео-культурологічного порядку, що встановлюють засади організації та реалізації інституту локальної демократії в державі, правовий статус його суб'єктів та органів, основні індикатори взаємовідносин між МСВ та публічною владою держави;

г) як вид (форму) суспільної свідомості (*колективно-раціональна позиція* – авт.). Тут, на нашу думку, йдеться, насамперед, про формування, існування, дію та гарантування існуванню і функціонуванню складного психо-психологічного системного комплексу формування саме муніципальної свідомості (а також муніципальної правосвідомості) – у її формуванні, прояві, розумінні і реалізації на різних рівнях існування (індивідуальний, груповий, колективний), що дає можливість усвідомити та узагальнити основоположні підходи до муніципальних та муніципально-правових явищ, що виникають та об'єктивно чи рандомно реалізуються в межах людської спільноти на різних рівнях її існування та функціонування (сільська, селищна, міська, районна, обласна, рівень об'єднаної громади тощо) та відношення до них відповідної спільноти, що сформувалось, по-перше, на основі психічної оцінки через індивідуальну, групову і колективну муніципальну свідомість (правосвідомість); по-друге, з врахуванням життєвого досвіду людини-жителя і одночасно члена ТГ; і, по-третє, в результаті систематичного використання відповідних і належних, ефективних і оптимальних форм життєдіяльності, що відповідають настановам такої профільної свідомості;

г) як сфера (форма) соціальної психології (*колективно-психологічна позиція* – авт.). Тут йдеться про формування відповідного блоку діяльнісно-функціональних настанов як людини, її груп, так й її асоціацій в межах муніципальної

реальності, що формуються на основі відповідних форм муніципальної свідомості та фактично покликані її реалізувати;

д) як категорія конституційного і муніципального права (*доктринально-нормативна позиція* – авт.). Йдеться про формування усвідомлення і розуміння муніципалізму як концентрованого та стрижневого феномена і філософсько-управлінської та нормативно-діяльнісної категорії, – причому, як в межах національного конституційного і національного муніципального права держави, так й в межах теоретично-доктринальних настанов вказаних галузей, що містять основоположні категоріально-функціональні, ефективно-поведінкові та нормативно-оптимальні комплекси, від належної реалізації яких й залежить стабільне та передбачуване існування і соціуму і держави;

е) як категорія міжнародного публічного права (*міжнародно-правова позиція* – авт.). Йдеться про формування складного системного комплексу суспільних відносин, що, по-перше, виникають на рівні та в межах міжнародного публічного права; по-друге, демонструють їх визнання всіма членами міжнародного співтовариства держав та іншими суб'єктами міжнародного права через особливу роль і унікальне значення муніципалізму в існуванні та функціонуванні людської цивілізації; по-третє, насамперед у розумінні його як методологічно-технологічного засобу існування всієї людської цивілізації, що існує в системі державної організації у вигляді локальних територіальних людських спільнот (територіальних громад); і, по-четверте, знаходить своє адекватне закріплення та відображення у міжнародному договірному праві у вигляді сукупності міжнародних багатосторонніх договорів в сфері локальної демократії регіонального або універсального значення;

є) як соціальна реальність (*соціально-наявна позиція* – авт.). Йдеться, насамперед, про екзистенційний характер муніципалізму та його неперевершену роль і значення у конституюванні та інституціоналізації локального соціуму, про його буденне існування, функціонування і використання у повсякденній життєдіяльності кожної людини, її груп та асоціацій, а звідси й локальної людської спільноти у цілому – в умовах соціальної реальності муніципалізм відіграє орієнтовний характер, вказуючи на відповідні перспективні настанови її існування, розвитку і вдосконалення;

ж) як правова реальність (*нормативно-існуюча позиція* – авт.). Йдеться про активні процеси формування, існування та реалізації системного комплексу конституційно-правових норм, а також законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, що регламентують і регулюють, а також розвивають і вдосконалюють інституту локальної демократії в державі у вигляді МСВ, на яких й базується нормативна феноменологія муніципалізму;

з) як муніципально-правова реальність (*муніципально-ординарна позиція* – авт.). Йдеться про реальну присутність муніципалізму в повсякденному існуванні та функціонуванні локальної територіальної людської спільноти у

вигляді ТГ, що ідентифікується через наявність муніципальної свідомості у вигляді її різних рівнів (індивідуальна, групова, колективна), муніципальної ідеології, муніципальних цінностей, муніципальних прав і свобод людини (члена ТГ), муніципальної культури – саме їх настанови та ознаки існують та функціонують в людській спільноті, ефективно створюючи у сукупності профільну феноменологію;

и) як автономна політико-правова система (*автономна владно-нормативна позиція* – авт.). Йдеться, насамперед, про формування, існування, перманентний розвиток і вдосконалення автономного системокomплексу правових норм, принципів, актів (муніципальне право), що мають загальний та специфічний предмет і метод правового регулювання, регламентуючи і регулюючи інститут МСВ в державі, правовий статус його суб'єктів та органів, компетенційні повноваження представницьких і виконавчих органів МСВ, що також є органічно пов'язаними з іншими галузями національного права і законодавства;

і) як складовий елемент (частину) національного конституціоналізму (*структурно-конститууюча позиція* – авт.). Йдеться, насамперед, про з'ясування, усвідомлення і розуміння того, що: а) локальна демократія, МСВ, у підсумку муніципалізм, виступає іманентною та невід'ємною частиною національного конституціоналізму, бо б) історично інститут державності фактично розпочався з рівня існування людської спільноти; в) функціонально людина здійснює свій життєвий цикл в межах такої спільноти, існування якої може бути вирішено тільки в умовах МСВ; г) тільки в умовах МСВ людина може детермінувати та сформулювати свої інтереси у вигляді відповідних прав, свобод і обов'язків, і г') тільки в межах людської спільноти та в умовах МСВ людина може реально і фактично реалізувати свій конституційно-правовий статус;

ї) як важливий та іманентний елемент демократичної правової державності (*елементно-державотворча позиція* – авт.). Йдеться про усвідомлення і розуміння того факту, що саме МСВ у вигляді муніципалізму виступає опорним, основоположним, системно-реалізаційним елементом демократичної правової державності, бо саме на рівні локальної територіальної людської спільноти (територіальної громади): а) існують, функціонують і реалізуються демократичні механізми систематичного оновлення публічної влади; б) реалізації форм її функціонування через відповідні компетенційні повноваження, що встановлені законом; в) реалізації і гарантування прав, свобод і обов'язків людини (особистості) і громадянина; г) формування і реалізації екзистенційних настанов локального життя тощо;

й) як суттєва частина глобального конституціоналізму (*глобально-конститууюча позиція* – авт.). Йдеться про з'ясування, усвідомлення і розуміння того факту, що: з одного боку, муніципалізм визнаний в міжнародному публічному праві як органічна складова національного і глобального конституціоналізму, як ординарний об'єкт міжнародно-правових регламентації і регулювання; з іншого

боку, – сам глобальний конституціоналізм, що базується на закріпленні принципів конституціоналізму в міжнародному публічному праві, розглядає саме муніципалізм як один з провідних і основоположних своїх принципів;

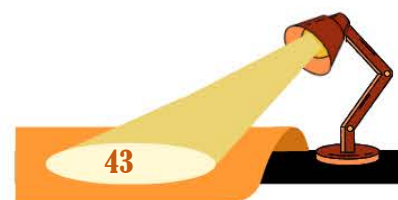
к) як системний управлінський комплекс (системно-управлінська позиція – авт.). Йдеться про з'ясування, усвідомлення і розуміння того факту, що муніципалізм представляє собою могутній управлінський комплекс з організації та реалізації локального повсякденного життя людини, її груп та асоціацій, що перетворює його у могутній управлінський системний комплекс феноменологічної природи;

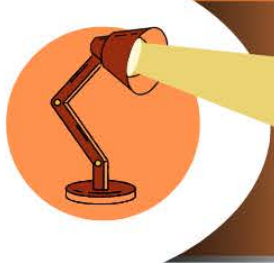
л) як сфера державного управління (*державно-управлінська позиція* – авт.). Йдеться про усвідомлення і розуміння того, що саме в межах муніципалізму створюються реальні умови для реалізації прав, свобод і обов'язків людини через реалізацію основоположних завдань публічної влади, – що є стратегічним стрижнем державного, а в його межах, й локального управління;

м) як самостійно-автономна сфера муніципального управління (*муніципально-управлінська позиція* – авт.). Йдеться про усвідомлення, розуміння існування особливостей локального управління саме в умовах муніципалізму, їх врахування, коли його основоположними управлінськими домінантами виступають насамперед, людина, її екзистенційні інтенції, намагання, потреби, інтереси, що реалізуються насамперед та переважно на локальному рівні соціуму, а це, своєю чергою, передбачає формування, використання, розвиток, вдосконалення відповідних механізмів врахування суспільної думки людини-жителя і одночасно члена ТГ, а також її груп та асоціацій – та їх врахування в процесі реалізації управлінської діяльності;

н) як визначення параметрів сфери повсякденного існування і функціонування людини в межах територіальної спільноти (*ординарно-антропологічна позиція* – авт.). Йдеться про усвідомлення, розуміння та врахування того факту, що муніципалізм формує, використовує, ба більше, – детермінує і реалізує параметри сфери повсякденного існування і функціонування людини, її груп та асоціацій в межах локальної територіальної людської спільноти, – тобто, саме завдяки профільній феноменології формується режим повсякденності локального життя людини та інших суб'єктів, що функціонують у муніципальній реальності;

о) як сфера реальної реалізації конституційних прав, свобод і обов'язків людини (*реально-реалізаційна позиція* – авт.). Йдеться про усвідомлення, розуміння та врахування того факту, який володіє стратегічним значенням, про те, що саме в межах муніципалізму, тобто в межах ТГ, в умовах МСВ, в філософському стані повсякденності реалізується системний комплекс конституційних прав, свобод і обов'язків людини, що у підсумку складає її конституційно-правовий статус, – звідси, обґрунтовано вважаємо, що в таких умовах незмірно і неспинно зростає: а) роль ТГ, як основного суб'єкта локальної

демократії, б) МСВ як соціально-нормативного простору, в) муніципалізму як відповідного політико-правового режиму, – ба більше, вона стає визначальною в сучасних державотворчих та нормотворчих процесах демократичного оновлення;

п) як сфера існування і реалізації муніципальних прав людини (прав, що пов'язані з реалізацією МСВ) (*номенологічно-гуманістична позиція* – авт.). Йдеться про усвідомлення, розуміння та врахування того факту, що в результаті суттєвих міжгоризонтальних, горизонтально-вертикальних зв'язків комунікативної властивості, що є основоположними в межах локальної територіальної людської спільноти, в процесі реалізації конституційно-правового статусу людини – реалізуються не тільки конституційні права, свободи і обов'язки людини (особистості) і громадянина, а й виникають, формуються, інституціоналізуються і реалізуються, – в основному на основі модусу зазначених конституційних прав, свобод і обов'язків, – група інших, специфічних прав і свобод, що напряду пов'язані з існуванням, функціонуванням і реалізацією саме МСВ (муніципальні права людини, члена ТГ);

р) як сукупність досвіду в сфері організації та здійснення МСВ у державі (*муніципально-праксеологічна позиція* – авт.). Йдеться про усвідомлення, розуміння та врахування важливої ролі і стратегічного значення історичної спадщини в сфері муніципального будівництва в межах держави, що фактично детермінує сьогодення і майбутнє муніципалізму в демократичній державі (у випадку України – в пострадянській посттоталітарній державі, з врахуванням досвіду європейського муніципалізму та міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування);

с) як відповідна традиція організації та реалізації публічної влади (*публічно-видова позиція* – авт.). Йдеться про усвідомлення, розуміння та врахування якісно нових засад публічного управління, що є антиподами радянській тоталітарній управлінській традиції та відповідають загальнодемократичним настановам європейського інтеграційного управління;

т) як сфера децентралізації, деволуції і деконцентрації повноважень публічної влади (*компетенційно-розмежувальна позиція* – авт.). Йдеться про усвідомлення, розуміння та врахування адміністративно-управлінських методів реалізації публічної влади на локальному рівні, використовуючи профільний позитивний досвід світового і європейського муніципального реформування.

Ба більше, ця авторка вважає, що розгляд сучасного муніципалізму з наведених позицій:

а) може сприяти не тільки побудові уявлення про нього як про феноменологічне явище, що володіє поліпредметністю, поліфакторністю, поліфункціональністю тощо (*характерологічні критерії* – авт. цієї статі), а й

б) про іманентний соціально-нормативний фактор, що напряду впливає на життя кожної людини-члена ТГ (*екзистенційний критерій* – авт. цієї статі) – що,

в) безумовно, буде сприяти розвитку системи МСВ у державі та її вдосконаленню на засадах європейських стандартів локальної демократії (*міжнародно-правовий критерій* – авт. цієї статі).

Соціально-нормативні рівні муніципалізму можуть бути визначеними на локальному, регіональному, загальнодержавному, міждержавному, міжнародному, глобальному рівнях.

Елементними складовими частинами муніципалізму можуть бути визначені наступні: історичні, теоретико-доктринальні, організаційні, нормативні, міжнародно-правові, глобальні.

Стратегічне значення, на нашу думку, має визначення дискурсів феноменології муніципалізму, що не тільки володіють номенологічними характеристиками, а й фактично визначають її застосування в сукупності соціальних сфер, де існує та функціонує людина, її групи та асоціації, а також саме місцеве самоврядування, його телеологічні доміанти, суб'єктний та об'єктний склад.

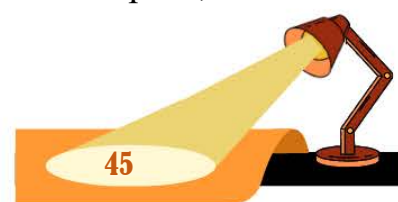
Висновки. Розглядаючи феноменологію муніципалізму застосовно до її використання в Україні, а також резюмуючи положення, що викладені вище, варто відмітити наступне:

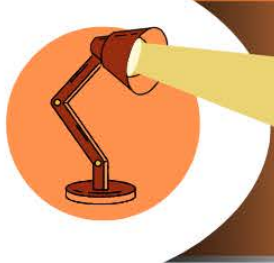
- держава Україна своїми конкретними діями, передбаченими організаційною та організаційно-правовою діяльністю уповноважених органів публічної влади в сфері нормопроектування (законопроектування), нормотворчості (законотворчості), нормозастосування, – на конституційному, законодавчому і підзаконному, а також міжнародному рівнях сприяє формуванню, легалізації та реалізації феноменології муніципалізму, створюючи фактично нормативно-правовий простір локальної демократії;

- держава Україна сформувала і володіє належною конституційно-правовою, законодавчою та підзаконною базою щодо регламентації та регулювання муніципально-правових відносин в різних сферах суспільного життя (більш ніж 10 тис. нормативно-правових актів) – отже, фактично створено нову галузь національного права держави – муніципальне право;

- держава Україна в сфері міжнародного публічного та міжнародного приватного права має низку міжнародно-правових зобов'язань в межах підписаних нею міжнародних багатосторонніх договорів, що регламентують та регулюють різні аспекти становлення, функціонування і розвитку інституту локальної демократії на теренах національної держави та складають міжнародно-правову базу муніципалізму – йдеться про створення міжнародного блоку муніципалізму в межах національного муніципального права;

- держава Україна продовжує свою активну участь у діяльності міжнародних спілок місцевих влад регіонального та універсального рівнів з метою подальшої регламентації та регулювання муніципально-правових відносин в різних сферах функціонування локальної демократії, в рамках міжнародного публічного права через застосування механізмів міжнародної нормотворчості, з метою створення його окремої галузі – міжнародного муніципального права;

- держава Україна, її уповноважені органи публічної влади продовжують свою активну участь у нормотворчій діяльності щодо запозичення новітніх демократичних механізмів участі жителів-членів ТГ у процесі прийняття рішень на локальному рівні, застосовуючи концепти, засади, принципи, форми партисипаторної (демократія участі), деліберативної (дорадча демократія), агональної (демократія вирішення протиріч), агрегативної (демократія досягнення компромісу) демократії – з метою посилення демократично-безпосередньої складової національного муніципалізму;

- перед державою Україна та її уповноваженими органами публічної влади стоїть об'єктивна необхідність вирішення низки актуальних і проблемних питань, що напряду пов'язані не тільки з утвердженням муніципалізму в Україні як соціальної феноменології, а також конституційної і нормативної автономно-засадничої системи, іманентного елементу демократичної правової державності, – але й ідеолого-методологічного фундаменту локальної демократії, засобу екзистенційного існування локальних територіальних людських спільнот, єдиної природної ефективної і оптимальної форми збереження людської цивілізації – серед них: вибір національної моделі МСВ; вирішення питань формування належної і достатньої суб'єктності ТГ через реальне підвищення її нормативно-правового статусу; формування масиву власних компетенційних повноважень органів МСВ за рахунок децентралізації повноважень органів державної публічної влади; формування спроможних ТГ; заходи щодо підвищення і вдосконалення матеріально-фінансової бази МСВ та його ТГ тощо.

Література:

1. Конституція України: прийнята 28 червня 1996 року на п'ятій сесії Верховної Ради України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Баймуратов М.О., Кофман Б.Я. Міжнародне муніципальне право як галузь міжнародного публічного права: до питання формування галузі. Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Право». 2023. № 1 (6). С. 7-27.

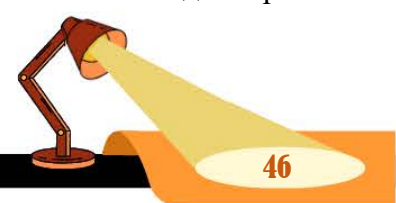
3. Батанов О.В. Аксіосфера сучасного муніципалізму: політико-правові аспекти. Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія «Політологія». 2016. № 1. URL: <https://jvestnik-politology.donnu.edu.ua/article/view/3924>.

4. Somaa Katrine, Vatnb Arild. Institutionalizing a citizen's role to represent social values at the municipal level. URL: <https://www.academia.edu/73993092/Institutionalising>

5. Посторонка І. Г. Активи та цінності європейського (західного) муніципалізму як конституційні цінності людства та держави та їх сприйняття у пострадянському правовому просторі. Вісник Університету Альфреда Нобеля. Серія «Право». 2023. № 1 (6). С. 64-81.

6. Посторонка І. Г. Становлення та розвиток феноменології муніципалізму: історичний, цивілізаційний та локальний підходи до розуміння та визначення. Вісник Київського юридичного університету. 2021. № 2. С. 107-114. DOI: 10.36695/2219-5521.2.2021.20.

7. Посторонка І.Г. Сучасний муніципалізм: теоретичні та доктринальні підходи до розуміння, визначення та легалізації. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2021. № 2. С. 105–115.

References:

1. Konstytutsiya Ukrainy (1996) [The Constitution of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 30, 141. (in Ukrainian).
2. Baymuratov M.O., Kofman B.Ya. (2023). Mizhnarodne munitsypal'ne pravo yak haluz' mizhnarodnoho publichnoho prava: do pytannya formuvannya haluzi [International municipal law as a branch of international public law: to the question of the formation of the branch]. *Visnyk Universytetu imeni Al'freda Nobelya. Seriya «Pravo» – Bulletin of Alfred Nobel University. "Law" series*. 1 (6), 7-27. (in Ukrainian).
3. Batanov O.V. (2016). Aksiosfera suchasnoho munitsypalizmu: polityko-pravovi aspekty [Axiosphere of modern municipalism: political and legal aspects]. *Visnyk Donets'koho natsional'noho universytetu imeni Vasylya Stusa. Seriya «Politolohiya» – Bulletin of the Donetsk National University named after Vasyl Stus. Political science series*. 1. URL: <https://jvestnik-politology.donnu.edu.ua/article/view/3924> (in Ukrainian).
4. Soma Katrin, Vatnb Arild. Instytutsionalizatsiya roli hromadyanyna u predstavleni sotsial'nykh tsinnostey na munitsypal'nomu rivni [Institutionalizing a citizen's role to represent social values at the municipal level]. URL: https://www.academia.edu/73993092/Institutionalising_a_citizens_role_to_represent_social_values_at_municipal_level
5. Postoronka I. H. (2023). Aktyvy ta tsinnosti yevropeys'koho (zakhidnoho) munitsypalizmu yak konstytutsiyeni tsinnosti lyudstva ta derzhavy ta yikh spryynyattya u postradyans'komu pravovomu prostori [Assets and values of European (Western) municipalism as constitutional values of humanity and the state and their perception in the post-Soviet legal space]. *Visnyk Universytetu Al'freda Nobelya. Seriya «Pravo» – Bulletin of Alfred Nobel University. "Law" series*. 1 (6), 64-81. (in Ukrainian).
6. Postoronka I. H. (2021). Stanovlennya ta rozvytok fenomenolohiyi munitsypalizmu: istorychnyy, tsyvilizatsiyyny ta lokal'nyy pidkhody do rozuminnya ta vyznachennya [Formation and development of the phenomenology of municipalism: historical, civilizational and local approaches to understanding and definition]. *Zhurnal Kyivs'koho yurydychnoho universytetu – Journal of the Kyiv University of Law*. 2, 107-114. DOI: 10.36695/2219-5521.2.2021.20. (in Ukrainian).
7. Postoronka I.H. (2021). Suchasnyy munitsypalizm: teoretychni ta doktrynal'ni pidkhody do rozuminnya, vyznachennya ta lehalizatsiyi [Modern municipalism: theoretical and doctrinal approaches to understanding, definition and legalization]. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoyi Rady Ukrainy – Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2, 105–115 (in Ukrainian).

